Ἀριθ. 119 – Λεπτὰ εἴκοσι.

ΕΤΟΣ Γ'.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Πέμπτος — Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι—Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6. — 9 Ἀπριλίου 1878

ΠΑΝΟΜΟΙΟΤΥΠΟΝ ΤΗΣ ΥΠΟΓΡΑΦΗΣ ΤΟΥ

ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΚΑΪΡΟΥ

Θεόφιλος Καΐρης.

ΜΙΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΚΑΪΡΟΥ

Πρὸς τὸν Κύριον Ἰωάννην Κυριακόν.

Φίλε καὶ ἀδελφέ,

Ὁ καλὸς καὶ ἀγαθὸς φίλος ἡμῶν Ι. Σωφάνης ἐγνωστοποίησεν εἰς ἐμὲ τοῦ φιλογενοῦς ἐκείνου καὶ φιλομούσου ἀνδρὸς, τοῦ μακαρίτου θείου σου, τὸν ἀπροσδόκητον θάνατον, καὶ τὴν αἰφνίδιον ἀπὸ Παρισίων ἀναχώρησίν σου.

Πόσον δὲ ἐγκάρδιον ἀληθῶς ὀδύνην καὶ θλῖψιν ἐδοκίμασα, μόνος δύνασαι νὰ φαντασθῇς· διότι μόνος ἠξεύρεις καὶ ποίαν διάθεσιν εἶχον πρὸς τὸν μακαρίτην, καὶ ποίαν ἀδελφικὴν ἀγάπην σώζω πρὸς σέ.

Ἀλλὰ, φίλε Ἰωάννη, αἱ τοιαῦται μάλιστα περιστάσεις ἀποδεικνύουσιν εἰς ἡμᾶς τὸ ἄστατον τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, τὸ βέβαιον τοῦ μέλλοντος βίου, καὶ ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν πρέπει νὰ ἀναθέτῃ ὅλας αὐτοῦ τὰς ἐλπίδας εἰς πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον μικρά τις ἀφορμὴ νὰ ἀνατρέψῃ δύναται. Ταῦτα δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα κατὰ νοῦν φέροντες, πρέπει νὰ παρηγορῶμεν αὐτοὶ ἑαυτούς· διότι κανεὶς δὲν δύναται νὰ παραμυθήσῃ ἀληθῶς τὸν τεθλιμμένον, εἰμὴ αὐτὸς ἑαυτὸν, ἀνατρέχων πάντοτε εἰς ἐκεῖνον, ὅστις ποτὲ βέβαια οὔτε τὸν ἐγκατέλιπεν, οὔτε εἶνε δυνατὸν νὰ τὸν ἐγκαταλίπῃ.

Ἂν δὲν ἐγνώριζον ποίαν ψυχὴν ἔχεις, καὶ τίς εἶσαι, ἤθελον σὲ γράψει περισσότερα, τόρα δὲ τοῦτο μόνον προσθέτω. Ἂν ἦναι δυνατὸν νὰ ἐξοικονομήσῃς τὰ ἀναγκαῖα ἔξοδά σου, ἐπέστρεψε εἰς Παρισίους διὰ νὰ τελειοποιηθῇς εἰς τὰ μαθήματά σου· εἰ δὲ καὶ τοῦτο εἶναι ἀνοικονόμητον, προσπάθησε, ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον, νὰ ἐμβῇς εἰς τίμιόν τι καὶ ἐπωφελὲς ἐπάγγελμα· διότι ἡ εἰς ἐπωφελῆ καὶ χρήσιμα ἔργα ἐνασχόλησις εἶναι μία τῶν κυριωτέρων εἰς τοιαύτας περιστάσεις παραμυθιῶν.

Ἡ φρόνησις, ἡ καρτερία καὶ πᾶσαι αἱ κατὰ Θεὸν ἀρεταὶ εἰς τοιούτους μάλιστα καιροὺς καταφαίνονται. Ἀνδρίζου λοιπὸν, ἀγαπητὲ, κατὰ πάντων τῶν ἐναντίων, καὶ ἔσο βέβαιος, ὅτι νικητὴς ἀναδεικνυόμενος θέλεις μάθει ἐμπράκτως νὰ ἐκτιμᾷς, ὡς πρέπει, τὸ κατὰ Θεὸν φρονεῖν καὶ πολιτεύεσθαι.

Ἐν Λονδίνῳ, 1843, Ἰανουαρίου 14.

ὁ φίλος καὶ ἀδελφός σου
Θ. ΚΑΪΡΗΣ.

Ἡ κατωτέρω ἀφήγησις ἀπεσπάσθη ἐκ τοῦ ἀπὸ ὀλίγων ἡμερῶν δημοσιευθέντος 6' τόμου τῆς Histoire d'un crime τοῦ Βίκτωρος Οὐγγώ, ἧς ὁ α' τόμος εἶνε ἤδη, ἀλλ' ὄχι ἀπὸ πολλοῦ χρόνου, ἐκδεδομένος. Ἐν τῷ διεθλίῳ τούτῳ ὁ κλεινὸς ποιητὴς πραγματεύεται τὰ κατὰ τὴν τέλεσιν τοῦ πραξικοπήματος τῆς 2 Δεκεμβρίου, δι' οὗ ἀνῆλθεν ἐπὶ τὸν θρόνον τῆς Γαλλίας Ναπολέων ὁ Γ' καὶ τὰ μετ' αὐτὸ μέχρι τῆς καταλύσεως τῆς αὐτοκρατορίας. Ὁ α' τόμος περιλαμβάνει δηλαδὴ τὴν Ἐνέδραν καὶ τὴν Πάλην, ὁ 6' τὴν Σφαγὴν, τὴν Νίκην καὶ τὴν Πτῶσιν. Ὡς δεῖγμα τῆς λαμπρότητος τοῦ ἔργου τούτου, ὅπερ ἀμιλλᾶται πρὸς τὰ ἄλλα τὰ γνωστὰ τοῦ αὐτοῦ περικλεοῦς συγγραφέως, παρέχομεν τοῖς ἀναγνώσταις τῆς «Ἑστίας» τὸ Σεδάν. Εὐχόμεθα ἡ ἄτεχνος ἡμῶν μεταγλώττισις νὰ μὴ ὠχράνῃ τὸν τηλαυγῆ λόγον τοῦ ποιητοῦ. Σ.

Η ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΣΕΔΑΝ

Δ'

Ἐπανηρχόμην ἀπὸ τῆς τετάρτης μου ἐξορίας· ἐξορίας ὄχι πολὺ βαρείας, ἐν Βελγίῳ. Ἤμεθα εἰς τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ Σεπτεμβρίου 1871. Εἰσηρχόμην εἰς τὴν Γαλλίαν διὰ τῶν μεθορίων τοῦ Λουξεμβούργου. Ἐν τῇ σιδηροδρομικῇ ἁμάξῃ μὲ εἶχε καταλάβει ὁ ὕπνος. Αἴφνης ἐστάθη ἡ ἀτμάμαξα καὶ τὸ τίναγμα ἐκεῖνο μὲ ἐξύπνισεν. Ἤνοιξα τοὺς ὀφθαλμούς.

Τὸ τοπεῖον πρὸ τοῦ ὁποίου εἶχε σταθῇ ὁ σιδηρόδρομος ἦτο γοητευτικόν.

Εὑρισκόμην εἰς τὸ ἡμίφως ἐκεῖνο τοῦ διακεκομμένου ὕπνου· αἱ ἰδέαι μου, ἀδιάκριτοι καὶ συγκεχυμέναι, ὄνειρα ἔτι οὖσαι, ἐκυμαίνοντο ἀναμέσον ἐμοῦ καὶ τῆς πραγματικότητος· κατειχόμην ὑπὸ τοῦ ἀορίστου ἐκείνου θάμβους, ὅπερ καταλαμβάνει τὸν ἄνθρωπον ἅμα ἐξυπνήσῃ.

Διαυγὴς ποταμὸς ἔρρεε πλησίον εἰς τὸν σιδηρόδρομον περὶ νῆσον πρασίνην καὶ χαρὰν ἀποπνέουσαν. Ἦτο τόσον πυκνὴ ἡ φυτεία, ὥστε αἱ νῆσσαι αἱ ἐπιβαίνουσαι ἐκεῖσε, ἐχώνοντο ἐντὸς τῆς πρασινάδος καὶ ἐγίνοντο ἄφαντοι. Ὁ ποταμὸς διηυθύνετο ἀνὰ τερπνὴν κοιλάδα, ἥτις ὡμοίαζε πρὸς κῆπον. Ἦσαν μηλέαι ἐκεῖ ὑπομιμνήσκουσαι τὴν Εὔαν καὶ ἰτέαι ὑπομιμνήσκουσαι τὴν Γαλάτειαν.

Ἤμεθα, ὡς εἶπον, εἰς ἕνα ἐκ τῶν μηνῶν ἐ-

κείνων τῆς ἰσημερίας, καθ' ἣν αἰσθάνεταί τις τὸ θέλγητρον τῆς ληγούσης ὥρας τοῦ ἔτους· ἂν ὁ χειμὼν εὑρίσκεται περὶ τὰ τέλη του, ἀκούεις ἐρχόμενον τῆς ἀνοίξεως τὸ ᾆσμα, ἂν τὸ θέρος σβύννεται, διακρίνεις εἰς τὸν ὁρίζοντα τὸ μειδίαμα τὸ ἀόριστον τοῦ φθινοπώρου.

Ὁ ἄνεμος κατεπράϋνε καὶ καθίστα ἁρμονικοὺς τοὺς γλυκεῖς ἐκείνους ἤχους, οἵτινες ἀποτελοῦσι τὸν ψίθυρον τῆς πεδιάδος. Τὸ ἀπήχημα τῶν κωδωνίσκων ἐνόμιζες ὅτι κατεβαυκάλει τὸν βόμβον τῶν μελισσῶν· συνηντῶντο πρὸς τοὺς πρώτους βότρυας αἱ τελευταῖαι χρυσαλλίδες. Εἶνε κρᾶμα ἡ ὥρα αὕτη τοῦ ἔτους χαρᾶς ἐπὶ τῇ ζωῇ καὶ λύπης ἀσυνειδήτου διὰ τὸν μετ' ὀλίγον θάνατον. Ἦτο ἀνέκφραστος ἡ ἡδύτης τοῦ θάλπους τοῦ ἡλιακοῦ. Ἔβλεπες ἐκεῖ λαμπρὰς γαίας, ἃς εἶχε διασχίσει τὸ ἄροτρον καὶ στέγας ἐντίμους γεωργῶν, ἔβλεπες τὰ δένδρα νὰ σκιάζωσι τὴν χλόην ἥτις ἐξετείνετο ὑπὸ τοὺς κλάδους των. Ἐμυκῶντο οἱ βόες ὅπως εἰς τὰ Γεωργικὰ τοῦ Βιργιλίου καὶ ἐχρύσωνον αἱ ἡλιακαὶ ἀκτῖνες τὸν καπνὸν τὸν ἀποθρώσκοντα ἀπὸ τῶν ἀγροτικῶν οἰκίσκων. Ἠκούοντο μακρὰν ρυθμικῶς κροτοῦντες ἄκμωνες· ἐμιγνύετο ὁ ρυθμὸς τῆς ἐργασίας πρὸς τὴν ἁρμονίαν τῆς φύσεως. Ἐγὼ ἐσυλλογιζόμην. Ἦτο ἥσυχος καὶ θαυμασία ἡ πεδιάς· ὁ γλαυκὸς οὐρανὸς ἐπερείδετο ἐπὶ χαρίεντος κύκλου λοφίσκων. Ἠκούετο μακρὰν τῶν πτηνῶν τὸ κελάδημα καὶ πλησίον μου αἱ φωναὶ τῶν παιδίων ὡς δύο ᾄσματα ἀγγέλων ἀναμίξ. Ἡ γενικὴ διαύγεια εἶχε περιβάλει καὶ ἐμὲ καὶ διήγειρεν αὐγὴν ἐν τῇ ψυχῇ μου ἡ χάρις ἐκείνη καὶ ἐκεῖνο τὸ μεγαλεῖον.

Αἴφνης ἠρώτησέ τις τῶν συνοδοιπόρων·

— Τί μέρος εἶνε τοῦτο;

Ἄλλος δέ τις ἀπήντησεν·

— Τὸ Σεδάν.

Ἐφρικίασα.

Ἦτο λοιπὸν τάφος ὁ παράδεισος ἐκεῖνος.

Ἐστράφην καὶ παρετήρησα. Ἦτο στρογγύλη ἡ κοιλὰς καὶ βαθουλὴ ὡς κρατήρ. Ὁ ποταμὸς σκολιὸς καὶ ἑλικοειδὴς μοὶ ἐφάνη ὡς ὄφις. Οἱ ὑψηλοὶ λόφοι ὑπερτεθειμένοι ὁ εἰς ἐπὶ τοῦ ἄλλου περιεκύκλωνον τὸ χωρίον ὡς τριπλοῦν ἀπόρθητον τεῖχος. Ἂν εἰσήρχεσο ἐκεῖ ἔμενες διὰ παντὸς κεκλεισμένος. Ἡ ἀνιαρὰ ἐκείνη χλόη ἐνόμιζες ἦτο προέκτασις τοῦ Μέλανος Δρυμοῦ, ἥτις κατελάμβανεν ἅπαντα τὰ ὑψώματα καὶ ἐχάνετο εἰς τὸν ὁρίζοντα ὥςτις ὑπερμεγέθης παγίς, ἣν δὲν ἠδύνατό τις νὰ διαφύγῃ. Ὁ ἥλιος ἔλαμπε, τὰ πτηνὰ ἐκελάδουν, οἱ ἀμαξηλάται διήρχοντο συρίζοντες· ἦσαν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ πρόβατα, ἀρνία, περιστεραί. Ἔρρισσον καὶ ἐψιθύριζον τὰ φυλλώματα. Τὰ χόρτα ἦσαν πλήρη ἀνθέων. Ἦτο φοβερόν.

Ἐνόμιζον ὅτι ἔβλεπον ἐπὶ τῆς κοιλάδος ταύτης τρέμουσαν τὴν πυρίνην ῥομφαίαν τοῦ ἀγγέλου.

Ἡ λέξις αὕτη, Σεδάν, ἦτο δι' ἐμὲ ὡς νὰ ἐσχίζετο τὸ παραπέτασμα. Τὸ τοπεῖον κατέστη αἴφνης τραγικόν. Οἱ ἀόριστοι ἐκεῖνοι ὀφθαλμοί, οὓς ὁ φλοιὸς σχηματίζει ἐπὶ τοῦ κορμοῦ τῶν δένδρων ἐκύτταζον τί; Κάτι τι φοβερὸν καὶ μυστηριῶδες.

Ἐκεῖ λοιπόν, ἐκεῖ, πρὸ δεκατριῶν περίπου μηνῶν, εἶχε καταλήξει τὸ τερατῶδες σύμβαμα τῆς 2 Δεκεμβρίου. Φρικώδης πτῶσις.

Τὰ ζοφερὰ τῆς μοίρας δρομολόγια εἶνε ἀδύνατον νὰ τὰ μελετήσῃ τις χωρὶς νὰ αἰσθανθῇ ἐνδόμυχον, ἐγκάρδιον στενοχωρίαν.

Β'

Τῇ 31 Αὐγούστου 1870 εὑρέθη μία στρατιὰ συνηγμένη καὶ σχεδὸν μαζευμένη ὑπὸ τὰ τείχη τοῦ Σεδάν, εἰς τὴν θέσιν τὴν καλουμένην τὸ βαθούλωμα τοῦ Givonne. Ἡ στρατιὰ αὕτη ἦτο ἡ γαλλικὴ· εἰκοσιεννέα ταξιαρχίαι, δεκαπέντε μεραρχίαι, τέσσαρα σώματα, ἐννενηκοντακισχίλιοι ἄνδρες. Καὶ εὑρέθη ἐκεῖ ἡ στρατιὰ ἐκείνη χωρὶς νὰ ἠξεύρῃ τις διὰ τί, χωρὶς τάξιν, ἀσκόπως, ἀναμίξ, ὡσὰν ὁ σωρὸς ἐκεῖνος τῶν ἀνδρῶν νὰ ἐρρίπτετο εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο διὰ νὰ παταχθῇ ὑπὸ παμμεγέθους χειρός.

Οὐδεμία ἄμεσος ἀνησυχία ἐφόβιζεν ἢ τοὐλάχιστον ἐφαίνετο ὅτι ἐφόβιζε τὸν στρατόν. Ἐνόμιζον ὅτι οἱ πολέμιοι ἦσαν ἀκόμη πολὺ μακράν. Ὑπολογιζομένης τῆς στρατιωτικῆς πορείας εἰς τέσσαρας λεύγας τὴν ἡμέραν, ὁ ἐχθρὸς ἀπεῖχε τριῶν ἡμερῶν ὁδόν. Οὐδὲν ἧττον πρὸς τὸ ἑσπέρας οἱ ἀρχηγοὶ ἔλαβον συνετά τινα στρατηγικὰ μέτρα. Τὸ Σεδὰν καὶ ὁ Μώσας ἠσφάλιζον τὰ νῶτα τοῦ στρατοῦ, δύο δὲ μέτωπα ἐν παρατάξει ἐτοποθετήθησαν ἵνα προστατεύωσιν αὐτὸν ἐκ τῶν ἔμπροσθεν. Τὸ ἓν τῶν μετώπων τούτων ἀπετελεῖτο ὑπὸ τοῦ 7 σώματος, ὅπερ κατεῖχε τὸ διάστημα τὸ μεταξὺ Φλοὰν καὶ Givonne, τὸ δὲ ἄλλο ὑπὸ τοῦ 12 σώματος ἀπὸ Givonne εἰς Βαζέιλ· ἐσχηματίζετο τοιουτοτρόπως τρίγωνον, οὗ ὁ Μώσας ἦτο ἡ ὑποτείνουσα. Τὸ 12 σῶμα συνέκειτο ἐκ τριῶν μεραρχιῶν ὑπὸ τοὺς στρατηγοὺς Λακρετέλλην, Λαρτίγην καὶ Βὸλφ εἰς γραμμὴν παρατεταγμένων καὶ ἐχουσῶν μεταξὺ τῶν ταξιαρχιῶν των τὸ πυροβολικόν, καὶ ἐκ τῶν δύο μεραρχιῶν τῶν στρατηγῶν Πετὶτ καὶ Λεριτιὲρ, μαζευμένων ὄπισθεν εἰς δύο γραμμάς. Αἱ δύο αὗται μεραρχίαι ὑπεστήριζον τὰς τρεῖς ἄλλας, ὧν ἡ γραμμὴ εἶχεν εἰς μὲν τὰ δύο ἄκρα τὸ Givonne καὶ τὸ Βαζέιλ εἰς δὲ τὸ κέντρον τὸ Δαιγνύ. Ὁ στρατηγὸς Λαιβρὺν διῴκει τὸ 12 σῶμα.

Τὸ 7 σῶμα τὸ διῴκει ὁ στρατηγὸς Δουαί, δὲν εἶχε δὲ τὸ σῶμα τοῦτο παρὰ δύο μεραρχίας ὑπὸ τοὺς στρατηγοὺς Δυμὼν καὶ Γυβέρτον καὶ ἐσχημάτιζε τὸ ἕτερον μέτωπον τῆς παρατάξεως τὸ προωρισμένον νὰ καλύπτῃ τὸν στρατόν, ἀπὸ Givonne εἰς Φλοὰν πρὸς τὸ μέρος τοῦ Ἰλ-

λύ. Τὸ μέτωπον τοῦτο ἦτο σχετικῶς ἀδύνατον, διότι ἦτο ἀνοικτὸν πρὸς τὸ μέρος τοῦ Givonne καὶ ἐπροστατεύετο μόνον πρὸς τὸ μέρος τοῦ Μώσα ὑπὸ τῶν δύο μοιρῶν ἱππικοῦ τοῦ Μαργερὶτ καὶ τοῦ Βουμαὶν καὶ ὑπὸ τῆς ταξιαρχίας Γουϋομὰρ, ἥτις εἶχεν ὄπισθεν τὸ Φλοάν. Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ τριγώνου ἐστρατοπέδευε τὸ 5 σῶμα ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ στρατηγοῦ Βίμπφεν καὶ τὸ 1 σῶμα ὑπὸ τὴν τοῦ Δυκρώ. Ἡ μοῖρα τοῦ ἱππικοῦ τοῦ Μισὲλ ἐπροστάτευε τὸ 1 σῶμα, τὰ δὲ νῶτα τοῦ 5 σώματος τὰ ἠσφάλιζε τὸ Σεδάν. Τέσσαρες μεραρχίαι, ἑκάστη εἰς δύο γραμμὰς παρατεταγμένη, διοικούμεναι ὑπὸ τῶν στρατηγῶν Λεριτιὲρ, Γρανσὰμ, Γὼζ καὶ Κονσεϊδυμενὶλ, ἐσχημάτιζον ἓν εἶδος ἱππείου πετάλου ἐστραμμένου πρὸς τὸ Σεδὰν καὶ συνάπτοντος τὸ πρῶτον τῆς παρατάξεως μέτωπον πρὸς τὸ δεύτερον. Ἡ μοῖρα τοῦ ἱππικοῦ τοῦ Ἀμὲλ καὶ ἡ ταξιαρχία τοῦ Φοντάγγη ἀπετέλουν τὴν ἐπιφυλακὴν τῶν μνημονευθεισῶν τεσσάρων μεραρχιῶν. Τὸ πυροβολικὸν ἅπαν ἦτο εἰς τὰ δύο μέτωπα τῆς παρατάξεως. Δύο τμήματα τοῦ στρατοῦ εὑρίσκοντο μετέωρα, τὸ ἓν πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ Σεδὰν, ἐκεῖθεν τοῦ Βαλὰν, τὸ ἄλλο πρὸς τ' ἀριστερὰ, ἐντεῦθεν τοῦ Iges. Τὸ ἕτερον τῶν δύο τούτων τμημάτων περιελάμβανε τὴν μεραρχίαν τοῦ Βασσοΐγνη καὶ τὴν ταξιαρχίαν τοῦ Ῥεβοὺλ, τὸ δὲ ἕτερον τὰς δύο μοίρας ἱππικοῦ τοῦ Μαργερὶτ καὶ τοῦ Βουμαίν.

Αἱ διατάξεις αὗται ἐδήλουν βαθυτάτην ἀσφάλειαν. Καὶ κατὰ πρῶτον ὁ αὐτοκράτωρ Ναπολέων ὁ Γ' δὲν ἤθελε πορευθῇ ἐκεῖ ἂν δὲν ἐνόμιζεν ἑαυτὸν ἐν ἀσφαλείᾳ. Τὸ βαθούλωμα ἐκεῖνο τοῦ Givonne ὁ μὲν Ναπολέων ὁ Α' τὸ ὠνόμαζε λεκάνην, ὁ δὲ ναύαρχος Τρὸμπ οὐροδοχεῖον. Τὸ μέρος εἶνε ὑπὲρ τὸ δέον ἀσφαλές. Εἶνε τόσον κλειστὸν, ὥςτε ὁ ἅπαξ εἰσελθὼν ἀδυνατεῖ πλέον νὰ ἐξέλθῃ. Τὸ τοιοῦτον τὸ προεῖδον τινὲς ἐκ τῶν γενναίων καὶ συνετῶν ἀρχηγῶν, ὡς ὁ Βίμπφεν, ἀλλὰ δὲν εἰσηκούσθησαν. Ἐν ἀνάγκῃ, ἔλεγον οἱ περὶ τὸν αὐτοκράτορα, δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ φθάσωμεν εἰς τὸ Μεζιὲρ καὶ ἐπὶ τέλους, ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἀπελπισίᾳ, εἰς τὰ βελγικὰ σύνορα. Ἀλλὰ διὰ τί νὰ σκεπτώμεθα περὶ τοῦ τί θὰ πράξωμεν ἐὰν φθάσωμεν εἰς τὰ ἔσχατα; Εἰς μερικὰς περιστάσεις τὸ σκέπτεσθαι περὶ σωτηρίας ἐκ τῶν προτέρων εἶνε ἴσον πρὸς τὸ προσδοκᾷν τὸ ἀτύχημα. Πάντες λοιπὸν ἐκ συμφώνου ἦσαν ἥσυχοι.

Ἐὰν ἀνησύχουν ἠδύναντο νὰ κόψωσι τὰς γεφύρας τοῦ Μώσα, ἀλλ' οὐδεὶς ἐσκέφθη περὶ τούτου. Ὁ ἐχθρὸς ἦτο μακράν. Τὸ ἔλεγεν ὁ αὐτοκράτωρ, ὅστις προδήλως θὰ εἶχε καλὰς πληροφορίας.

Ὁ στρατὸς ἐστρατοπεδευμένος καὶ ἀναμὶξ ὀλίγον, ὡς εἴπομεν, ἐκοιμήθη ἤρεμος καθ' ὅλην τὴν νύκτα τῆς 31 Αὐγούστου, ἔχων ἐν πάσῃ περιπτώσει ἢ μᾶλλον νομίζων ὅτι ἔχει ἐλευθέραν τὴν ὑποχώρησιν πρὸς τὸ Μεζιέρ. Ἀπηξίωσαν νὰ λάβουν καὶ τὰς συνηθεστάτας ἀκόμη προφυλάξεις. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν Γερμανοῦ στρατιωτικοῦ συγγραφέως, οὔτε κατασκόπους ἐξέπεμψαν οὔτε πολυπληθεῖς φυλακὰς ἐτοποθέτησαν.

Τοὺς ἐχώριζον ἀπὸ τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ δεκατέσσαρες τοὐλάχιστον λεῦγαι, τριῶν ἡμερῶν ὁδός· δὲν ἤξευρον ἀκριβῶς ποῦ ἦτο ὁ γερμανικὸς στρατός· τὸν ἐνόμιζον διεσκορπισμένον, κακῶς συντεταγμένον, κακῶς πληροφορημένον, ἄνευ ὡρισμένου σκοποῦ καὶ σχεδίου, μὴ δυνάμενον νὰ συγκεντρώσῃ τὰς ἐνεργείας του καθ' ἑνὸς καὶ μόνου σημείου, οἷον τὸ Σεδάν. Ἐνόμιζον ὅτι ὁ πρίγκηψ διάδοχος τῆς Σαξωνίας ἐλαύνει πρὸς τὸ Σιαλὼν, ὁ δὲ τῆς Πρωσσίας πρὸς τὸ Μέτζ· δὲν ἤξευρον τίποτε περὶ τοῦ στρατοῦ τῶν πολεμίων, οὔτε ποῖοι εἶνε οἱ ἀρχηγοί του, οὔτε ποῖον εἶνε τὸ σχέδιόν του, οὔτε τὸν ὁπλισμόν του, οὔτε τὸ πλῆθός του. Ἔκαμνον ἄρα χρῆσιν ἀκόμη οἱ Γερμανοὶ τῆς τακτικῆς τοῦ Γουσταύου Ἀδόλφου ἢ τῆς τοῦ Φρειδερίκου τοῦ Β'; δὲν ἤξευρον. Ἦσαν βέβαιοι ὅτι μετά τινας ἑβδομάδας θὰ ἔφθανον εἰς τὸ Βερολῖνον. Ἀ! ὁ γερμανικὸς στρατός! παιγνίδια. Ἐνόμιζον ὄνειρον τὸν πόλεμον ἐκεῖνον καὶ φάντασμα τὴν γερμανικὴν στρατιάν.

Κατ' αὐτὴν δ' ἐκείνην τὴν νύκτα ἐν ᾗ ἐκοιμᾶτο ὁ γαλλικὸς στρατὸς, συνέβαινον τὰ ἑξῆς·

Γ'

Εἰς τὰς δύο παρὰ τέταρτον τῆς πρωΐας, ἐν τῷ στρατηγείῳ τοῦ Μουζὼν, ὁ πρίγκηψ διάδοχος τῆς Σαξωνίας Ἀλβέρτος ἔθετεν εἰς κίνησιν τὸν στρατὸν τοῦ Μώσα· ἡ βασιλικὴ φρουρὰ ἀνελάμβανεν ἐν τάχει τὰ ὅπλα, δύο δὲ μεραρχίαι διηυθύνοντο ἡ μὲν πρὸς τὸ Βιλλὲρ Σερναί, ἡ δὲ πρὸς τὸ Φρανσεβάλ. Ἠκολούθει τὸ πυροβολικὸν τῆς φρουρᾶς.

Κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν ἀνελάμβανε τὰ ὅπλα τὸ 12 σαξωνικὸν σῶμα καὶ διὰ τῆς μεγάλης ὁδοῦ πρὸς νότον τοῦ Δουζὺ ἐπλησίαζε πρὸς τὸ Λαμεκοὺρ καὶ ἤλαυνεν ἐκεῖθεν πρὸς τὴν Μονκέλλην· τὸ 1 βαυαρικὸν σῶμα ἤλαυνε πρὸς τὸ Βαζέιλ ὑποβοηθούμενον ὑπὸ μιᾶς μοίρας πυροβολικοῦ τοῦ 4 σώματος. Τὸ λοιπὸν τοῦ σώματος διήρχετο τὸν Μώσαν ἐν Μουζὼν καὶ ἐμαζεύετο εἰς ἐπιφυλακὴν ἐν Μαιρὺ, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης. Τὰ τρία σώματα ὧδευον συνδεδεμένα πρὸς ἄλληλα. Διαταγὴ εἶχε δοθῇ εἰς τὰς πρωτοπορείας νὰ μὴ προβῶσιν εἰς καμμίαν ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν πρὸ τῆς πέμπτης ὥρας, ἡσύχως μόνον νὰ καταλάβωσί τινα χωρία. Εἶχον ἀφήσει τοὺς σάκκους των καὶ τὰς ἀποσκευάς. Τὰ πολεμικὰ ἐφόλκια ἔμενον ἀκίνητα. Ὁ πρίγκηψ τῆς Σαξωνίας ἵστατο ἔφιππος ἐπὶ τοῦ ὑψώματος τοῦ Ἀμβλιμών.

Κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν ἐν τῷ στρατηγείῳ τοῦ

Σιεμερὺ ὁ Βλούμενταλ ἐκέλευε τὴν βυρτεμβεργικὴν μεραρχίαν νὰ ζεύξῃ γέφυραν ἐπὶ τοῦ Μώσα. Τὸ 11 σῶμα ἀποσπασθὲν πρὸ τοῦ νὰ φέξῃ διέβαινε τὸν ποταμὸν ἐκ δύο σημείων καὶ πορεύετο εἰς Vrigne-sur-Bois. Εἵπετο τὸ πυροβολικόν, ὅπερ ἦτο κύριον τῆς ὁδοῦ ἀπὸ Vrigne εἰς Σεδάν. Ἡ βυρτεμβεργικὴ μεραρχία ἐφρούρει τὴν γέφυραν, ἣν αὐτὴ εἶχε ζεύξει καὶ ἐξουσίαζε τὴν ἄγουσαν ἀπὸ Σεδὰν εἰς Μεζιέρ. Εἰς τὰς πέντε τὸ 2 βαυαρικὸν σῶμα, οὗ ἡγεῖτο τὸ πυροβολικόν, ἀπέσπα μίαν ἐκ τῶν μεραρχιῶν του καὶ τὴν ἔπεμπε διὰ τοῦ Βουλσὼν κατὰ τοῦ Φρενοᾶ, ἡ ἄλλη μεραρχία διήρχετο διὰ τοῦ Νοαγιὲ καὶ ἵστατο πρὸ τοῦ Σεδὰν μεταξὺ Φρενοᾶ καὶ Βαδελενκούρ. Τὸ πυροβολικὸν τῆς ἐπιφυλακῆς εἶχε στήσει τὰς κανονοστοιχίας του ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης, ἀπέναντι τοῦ Δονσερύ.

Κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν ἡ 6 μοῖρα τοῦ ἱππικοῦ ἀπεσπᾶτο ἐκ τοῦ Μαζεραὶ καὶ διὰ τοῦ Βουτανκοὺρ καὶ Βολζινκοὺρ ἔφθανε πρὸς τὸν Μώσαν ἐν Φλίζῃ· ἡ 2 μοῖρα τοῦ ἱππικοῦ κατελίμπανε τὰς ἐπισταθμείας αὐτῆς καὶ ἐτοποθετεῖτο πρὸς νότον τοῦ Βουτανκούρ· ἡ 4 μοῖρα ἐτοποθετεῖτο πρὸς νότον τοῦ Φρενοᾶ· τὸ 4 βαυαρικὸν σῶμα ἐλάμβανε θέσιν εἰς τὸ Ῥεμιλλύ, ἡ 5 μοῖρα τοῦ ἱππικοῦ καὶ τὸ 6 σῶμα παρεφύλαττον, πάντες δὲ τακτικὰ καὶ ἐν παρατάξει μαζευμένοι ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων, περιέμενον νὰ χαράξῃ. Ὁ διάδοχος τῆς Πρωσσίας ἵστατο ἔφιππος ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Φρενοᾶ.

Συγχρόνως, καθ' ἅπαντα τὰ σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος, ἄλλαι παρόμοιαι κινήσεις ἐνηργοῦντο πανταχόθεν Ἀπειροπληθὴς μαῦρος στρατὸς εἶχε καταλάβει αἴφνης τὰ ὑψώματα πάντα. Οὐδεμία φωνή, οὐδὲν πρόσταγμα ἠκούετο. Διακόσιαι πεντήκοντα χιλιάδες ἀνδρῶν ἐν βαθυτάτῃ σιγῇ εἶχον περικλείσει διὰ σιδηρᾶς στεφάνης τὸ βαθούλωμα τοῦ Givonne. . . .

Ταῦτα πάντα εἶχον ἐκτελεσθῆ κατὰ τρόπον φανταστικόν, ἐν τάξει, χωρὶς ν' ἀναπνεύσῃ κάνεις, χωρὶς νὰ τρίξῃ, ἀναμέσον δασῶν καὶ φαράγγων καὶ κοιλάδων. Πορεία σκολιὰ καὶ ἀπαισία. Βάδισμα ἑρπετῶν.

Μόλις ἠκούετο ψίθυρος ὑπὸ τὸ φύλλωμα τὸ βαθύ. Ἡ σιγηλὴ μάχη ἐμυρμηκίαζεν ἐν τῷ ζόφῳ περιμένουσα τὴν ἡμέραν.

Ὁ γαλλικὸς στρατὸς ἐκοιμᾶτο.

Αἴφνης ἐξύπνησεν.

Ἦτο αἰχμάλωτος.

Καὶ ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος, λαμπρὸς ἐκ τοῦ Θεοῦ, φοβερὸς ἐκ τῶν ἀνθρώπων.

Δ'

Ἂς ὁρίσωμεν τὰ πράγματα.

Οἱ Γερμανοὶ ἔχουσι τὴν πληθὺν ὑπὲρ ἑαυτῶν· εἶνε τρεῖς ἢ καὶ τέσσαρες καθ' ἑνός. Ὁμολογοῦσιν ὅτι ὁ στρατός των συνέκειτο ἐκ διακοσίων πεντήκοντα χιλιάδων ἀνδρῶν, ἀλλ' εἶνε βέβαιον ὅτι ἡ ἐπιθετικὴ αὐτῶν γραμμὴ ἐξετείνετο εἰς τριάκοντα χιλιομέτρων μῆκος. Ἔχουσιν ὑπὲρ ἑαυτῶν τὰς θέσεις, στέφουσι τὰ ὑψώματα, πληροῦσι τὰ δάση, εἶνε πανταχόθεν ἠσφαλισμένοι, καλύπτονται ὑπὸ τοῦ σκότους, ἔχουσιν ἀπαράβλητον πυροβολικόν. Ὁ γαλλικὸς στρατὸς εὑρίσκεται χωμένος, σχεδὸν ἄνευ πυροβολικοῦ καὶ ἄνευ πολεμεφοδίων, γυμνὸς ὑπὸ τοὺς μύδρους. Οἱ Γερμανοὶ ἔχουσι τὴν ἐνέδραν ὑπὲρ ἑαυτῶν, οἱ Γάλλοι μόνον τὸν ἡρωϊσμόν. Ὡραῖον εἶνε τὸ ἀποθνήσκειν, ἀλλὰ καλὸν τὸ ἐνεδρεύειν.

Αἰφνιδία κατάληψις εἶνε τὸ Σεδάν.

Ἐπολέμησαν καλῶς οἱ Γερμανοί; Ναί. Ἀλλὰ τότε τί εἶνε τὸ κακῶς πολεμεῖν;

Τὸ αὐτὸ πρᾶγμα.

Τούτου ῥηθέντος ἐτελείωσεν ἡ ἀφήγησις τῆς μάχης τοῦ Σεδάν. Ἀλλὰ δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ μείνωμεν ἕως ἐδῶ. Ἡ ἱστορία εἶνε καθῆκον καὶ τὸ καθῆκον πρέπει τέλεον νὰ ἐκτελῆται ὅσον καὶ ἂν ἦνε τοῦτο ἀποτρόπαιον εἰς τὸν ἱστοριογράφον. Πρέπει νὰ ῥηθῇ ἡ ἀλήθεια· ἡ κλίσις εἶνε λίαν ἐπιτακτικὴ, ὅστις ἤρχισε πρέπει νὰ κυλίσῃ ἕως κάτω.

Ἡ μάχη τοῦ Σεδὰν εἶνέ τι πλέον ἢ ἁπλῆ μάχη, εἶνε τελείωσις συλλογισμοῦ· φρικτὴ προμελέτη τῆς μοίρας. Ἡ εἱμαρμένη δὲν σπεύδει, ἀλλὰ φθάνει πάντοτε. Ἅμα ἔλθῃ ἡ ὥρα παρουσιάζεται. Ἀφίνει νὰ παρέρχωνται οἱ χρόνοι καὶ εἶτα, ὅτε τις ἐλάχιστα τὴν συλλογίζεται, ἔρχεται. Τὸ Σεδὰν εἶνε τὸ μοιραῖον ἀπρόοπτον.

Λοιπὸν τῇ πέμπτῃ πρωϊνῇ ὥρᾳ τῆς 1ης Σεπτεμβρίου, ὁ κόσμος ἐξύπνησεν ὑπὸ τὸν ἥλιον καὶ ὁ γαλλικὸς στρατὸς ὑπὸ τοὺς κεραυνούς.

Ε'

Πυρπολεῖται τὸ Βαζέϊλ, πυρπολεῖται τὸ Givonne, πυρπολεῖται τὸ Φλοάν. Μεγάλη κάμινος ἀρχίζει τὴν μάχην. Ὁ ὁρίζων φλέγεται. Τὸ γαλλικὸν στρατόπεδον εὑρίσκεται ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κρατῆρος, ἔκπληκτον, ἔκθαμβον, τεταραγμένον, πένθιμον. Κύκλος κεραυνώδης τὸ περικλείει, ὁ ὄλεθρος τὸ περιβάλλει.

Ὁ φόνος ὁ ἀπέραντος ἐκτελεῖται ἀπανταχόθεν συγχρόνως. Ἀνθίστανται οἱ Γάλλοι καὶ ἀνθίστανται φοβεροί, διότι κατέλαβεν αὐτοὺς ὁ ἀπελπισμός. Τὰ κανόνιά μας παλαιοῦ σχήματος πάντα καὶ μικρᾶς ὁλκῆς συντετριμμένα καταρρίπτονται ἀπὸ τῶν ἑλκύθρων ὑπὸ τοῦ τρομεροῦ καὶ ἀσφαλοῦς κανονοβολισμοῦ τῶν Πρώσσων. Ἡ πυκνότης τῆς βροχῆς τῶν ὀβουζίων ἐπὶ τὴν κοιλάδα εἶνε τοιαύτη, ὥστε νομίζεις ὅτι ἔξεσε τὴν γῆν ὁ γεωργὸς διὰ τοῦ ξύστρου, ὡς λέγει αὐτόπτης μάρτυς. Πόσα κανόνια ἦσαν; Χίλια ἑκατὸν τοὐλάχιστον. Δώδεκα κανονοστοιχίαι γερμανικαὶ μόνον ἐπὶ τῆς Μονκέλλης· ἡ 3 καὶ 4 μοῖρα, φοβερὸν πυροβολικὸν ἐπὶ τῶν ῥάχεων τοῦ Givonne μὲ μίαν ἔφιππον πυροβολαρχίαν ὡς

ἐπιφυλακήν, ἀπέναντι τοῦ Δοῖγνὺ δέκα σαξωνικαὶ κανονοστοιχίαι καὶ δύο βυρτεμβεργικαί· τὸ παραπέτασμα τῶν δένδρων τοῦ δάσους πρὸς βορρᾶν τοῦ Βιλλὲρ Σερναὶ κρύπτει τὴν ἔφιππον μοῖραν, ἥτις ἵσταται ἐκεῖ μὲ τὸ βαρὺ πυροβολικὸν τῆς ἐπιφυλακῆς καὶ ἀπὸ τοῦ σκοτεινοῦ ἐκείνου δάσους ἐξερεύγεται τρομερὸν πῦρ· τὰ εἰκοσιτέσσαρα κανόνια τῆς 1 μοίρας τοῦ βαρέος πυροβολικοῦ εἶνε κατὰ στοῖχον τοποθετημένα παρὰ τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν ἀπὸ Μονκέλλης εἰς Σιαπέλ· ἡ κανονοστοιχία τῆς βασιλικῆς φρουρᾶς πυρπολεῖ τὸ δάσος τῆς Γαρέννης. Αἱ βόμβαι καὶ αἱ σφαῖραι κατατρυποῦσι τὰ πέριξ χωρία. Τὸ δίζυγον καὶ τρίζυγον πῦρ βροντῷ τρομερὸν καὶ ἀκατάπαυστον μέχρι τῶν ἀπωτάτων τοῦ ὁρίζοντος σημείων.

Οἱ γερμανοὶ στρατιῶται καθήμενοι ἢ ἐξαπλωμένοι πρὸ τῶν κανονοστοιχιῶν, παρατηροῦσι τὸ πυροβολικὸν ἐργαζόμενον. Οἱ γάλλοι πίπτουσι φονευμένοι. Μεταξὺ τῶν πτωμάτων, ἅτινα καλύπτουσι τὸ πεδίον, ὑπάρχει ἓν ἀξιωματικοῦ, ἐφ' οὗ θὰ εὑρεθῇ μετὰ τὴν μάχην ἐσφραγισμένον ἔγγραφον περιέχον τὴν ἑξῆς διαταγὴν μὲ τὴν ὑπογραφὴν ΝΑΠΟΛΕΩΝ· *Σήμερον 1ην Σεπτεμβρίου, ἀνάπαυσις δι' ὅλον τὸ στράτευμα.* Τὸ γεννᾶιον 35 σύνταγμα τοῦ πεζικοῦ ἐξαφανίζεται ἐξ ὁλοκλήρου ὑπὸ τὰ ὀβούζια· τὸ ναυτικὸν πεζικὸν ἀνδρειότατα ἀνθίσταται ἐπ' ὀλίγον εἰς τοὺς Σάξωνας καὶ Βαυαροὺς, ἀλλὰ πανταχόθεν πιεζόμενον, ὑποχωρεῖ· ὅλον τὸ θαυμάσιον ἱππικὸν τῆς μοίρας τοῦ Μαργερὶτ, ἐξαποσταλὲν κατὰ τοῦ γερμανικοῦ πεζικοῦ, σταματᾷ ἐν μέσῃ τῇ ὁδῷ καὶ κατασυντρίβεται ἐξολοθρευθὲν ὑπὸ τοῦ ἐχθρικοῦ πυρός. Τὸ πεδίον ἐκεῖνο τῆς σφαγῆς εἶχε τρεῖς ἐξόδους· καὶ τὰς τρεῖς τὰς εἶχον ἐμφράξει οἱ πολέμιοι. Τὴν ὁδὸν τοῦ Βουϊλλὼν οἱ Πρῶσσοι, τὴν τοῦ Καρινιὰν οἱ Βαυαροί, τὴν τοῦ Μεζιὲρ οἱ Βυρτεμβέργιοι. Οἱ γάλλοι δὲν ἐσυλλογίσθησαν νὰ φρουρήσωσι τὸν σιδηρόδρομον, τρία γερμανικὰ τάγματα τὸν κατέλαβον τὴν νύκτα. Δύο μεμονωμέναι οἰκίαι ὑπῆρχον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τοῦ Βαλὰν, αἵτινες ἠδύναντο νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς κέντρον μακρᾶς ἀντιστάσεως, τὰς εἶχον καταλάβει καὶ αὐτὰς οἱ Γερμανοί. . . .

Ὁ γερμανικὸς στρατὸς κινεῖται ὡς εἷς ἄνθρωπος, ἐν ἀπολύτῳ ἑνότητι. Ὁ διάδοχος τῆς Σαξωνίας ἀπὸ τοῦ λόφου τοῦ Μαιρὺ διοικεῖ τὸ ὅλον δρᾶμα. Παρὰ τοῖς Γάλλοις δὲν ὑπάρχει ἑνότης ἐνεργείας. Περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς μάχης, εἰς τὰς ἓξ παρὰ τέταρτον, τραυματίζεται ὑπὸ ὀβουζίου ὁ Μὰκ Μαὼν, εἰς τὰς ἑπτὰ τὸν ἀντικαθιστᾷ ὁ Δυκρὼ, εἰς τὰς δέκα ὁ Βίμπφεν διαδέχεται τὸν Δυκρώ. Ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν πλησιάζει ὁ πύρινος τοῖχος, ἡ βροντὴ εἶνε συνεχὴς, ἀπαίσιος ὄλεθρος ἐννενήκοντα χιλιάδων ψυχῶν μεταβαλλομένων εἰς κόνιν. Ποτὲ τοιοῦτόν τι δὲν εἶχεν ἴδει ὁ κόσμος. Εἰς τὴν μίαν ὥραν μ. μ. ἦσαν χαμένα τὰ πάντα. Τὰ συντάγματα ἐν ἀταξίᾳ ἔφευγον πρὸς τὸ Σεδάν. Ἀλλὰ τὸ Σεδὰν ἤρχισε νὰ καίεται καὶ τὸ Διζονβὰλ καὶ τὰ φορητὰ νοσοκομεῖα. Ὁ ἀνδρεῖος καὶ σταθερὸς Βίμπφεν προτείνει εἰς τὸν αὐτοκράτορα νὰ καταφύγωσιν εἰς τὸ ἔσχατον μέσον, τὴν ἀπελπιστικὴν ἀπόπειραν διασπάσεως τῶν ἐχθρικῶν γραμμῶν. Τὸ 3 τῶν ζουάβων, ἐκτὸς ἑαυτοῦ, δίδει τὸ παράδειγμα· ἀποσπασθὲν ἀπὸ τῆς ἄλλης στρατιᾶς ἀνοίγει ἑαυτῷ δίοδον καὶ φθάνει εἰς τὸ Βέλγιον. Ἔφευγον οἱ λέοντες.

Αἴφνης ὑπεράνω τῆς καταστροφῆς καὶ τοῦ φόνου καὶ τῶν πτωμάτων, ὑπεράνω τοῦ ἀτυχοῦς ἡρωϊσμοῦ ἀναπετάννυται ἡ αἰσχύνη. Ὑψοῦται ἡ λευκὴ σημαία.

Καὶ παρῆσαν ἐκεῖ τοῦ Τυρρένου ὁ ἀνδριὰς καὶ τὸ φρούριον τοῦ Βωβάν. Καὶ ὁ παρθενικὸς ὀρείχαλκος καὶ ὁ παρθενικὸς γρανίτης ἠσθάνθησαν ἑαυτοὺς ἐκπορνευομένους. Ὦ σεβαστὸν τῆς πατρίδος πρόσωπον! Ὦ ἐρύθημα αἰώνιον!

ΠΕΡΙ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΠΡΟΛΗΨΕΩΝ

Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε σελ. 211·

Ἐνταῦθα ἀπαντῶμεν προλήψεις ἀπείρους. Ἡμεῖς οἱ οἰκοῦντες μεγάλην πόλιν οὔτε συνειθίζομεν οὔτε εὐκαιρίαν ἔχομεν νὰ λαλῶμεν περὶ λυκανθρώπων· ἂς στείλωμεν λοιπὸν τοὺς λυκανθρώπους εἰς τοὺς ἀγρούς. Ἀλλὰ μήπως πιστεύομεν εἰς φαντάσματα; Ὁ πιστεύων εἰς ταῦτα εἶναι ἀνόητος καὶ μωρός. Ἂς μεταβῶμεν ὅμως εἰς ἄλλας πλάνας, αἵτινες καί περ ἧττον γελοῖαι, ἀποβαίνουσιν ἐπιβλαβέστεραι καὶ μαρτυροῦσι τὸ ἀσθενὲς καὶ σφαλερὸν τῆς ἀνθρωπίνης κρίσεως. Ὅλη ἡ ἀρχαιότης ἀπεδέξατο ἡμέρας αἰσίας καὶ ἀπαισίας, εὐτυχεῖς ἢ δυστυχεῖς, ἀριθμοὺς αἰσίους ἢ ἀπαισίους, ἀγαθοὺς ἢ πονηροὺς πρὸς τὴν δεῖνα ἢ δεῖνα ἐπιχείρησιν. Τὴν πλάνην ταύτην οὐ μόνον ἐτηρήσαμεν ἀλλὰ καὶ κατεστήσαμεν δεινοτέραν. Ἀποδεχόμεθα καὶ ἡμεῖς ἡμέρας αἰσίας καὶ ἀπαισίας· πιστεύομεν ἡμεῖς εἰς ἀριθμοὺς ἐξασκοῦντας μαγικήν τινα καὶ ὅλως μυστηριώδη ἐπίδρασιν ἐπὶ τὸν βίον καὶ τὴν τύχην ἡμῶν. Ἕκαστος τῶν παρεστώτων ἀκούων τοὺς λόγους μου ἀναπολεῖ εἰς τὴν μνήμην τὴν παρασκευὴν[1] ἡμέραν καὶ τὸν ἀριθμὸν δεκατρία. Ἀλλ' ἆρά γε ὑπάρχει τι ἀλογώτερον τῆς πλάνης ταύτης; Ἐὰν φοβεῖσθε τὸν ἀριθμὸν 13, διατί δὲν ὀκνεῖτε νὰ ἀπαιτήσητε παρὰ τοῦ ἐμπόρου τὸν δέκατον τρίτον πῆχυν δωρεὰν ὅταν ἀγοράζητε δώδεκα πήχεις; ἢ ἐὰν κληρονομήσετε δεκατρεῖς χιλιάδας φράγκων διατί ἀποδέχεσθε εὐχαρίστως τὴν κληρονομίαν; Πῶς λοιπὸν διατηροῦνται καὶ διαδίδονται τοιαῦται ἰδέαι ἄλογοι καὶ ἐντελῶς σφαλεραί; Ὁ ἐμβα-

1. Ἐν Ἑλλάδι, ἡ ἀνθρωπίνη μωρία θεωρεῖ ὡς ἀποφράδα ἡμέραν τὴν Τρίτην.